

Українська наука працює задля майбутнього

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ

День народження Академії: виклики та перспективи

Не знайдеться жодного українського науковця, який не прагнув би якомога швидше почати працювати в умовах відродження України, на її майбутнє.

Київський консенсус — «Відбудуємо краще, аніж було»

Україна володіє низкою високих технологій та здатна забезпечувати їхній науковий супровід та подальший розвиток.

BasisOpen — як просто взяти й провести олімпіаду з фізики

Буває важко знайти сили й час, але в окопах — важче. У важких умовах ми створюємо острівці освіти, заради яких хтось повернеться в Україну.

ООН розглядає екологічну безпеку під час війни та збройних конфліктів

Екологічна безпека Європи нерозривно пов'язана з її військовою безпекою. Досвід України й реєстрація завданої їй екологічної шкоди це підтверджують.

В останній тиждень листопада відзначаємо день народження Національної академії наук України. 106-та річниця! Які легендарні люди стояли біля джерел Української академії наук! Міністр освіти в уряді Скоропадського Микола Василенко та професор-сходознавець зі світовим іменем Агатангел Кримський ще у квітні 1918 року обговорювали ідею майбутньої Академії. А вже трохи більше, як через пів року, вона з'явилася. Академія складалася із 45 наукових закладів та структур: 15 інститутів, 14 постійних комісій, а також — музеї, лабораторії, ботанічний та акліматизаційний сади, астрономічна обсерваторія... Очолив Академію Володимир Вернадський.

Часто кажуть, що історія розвивається по спіралі. Двадцять років минулого століття були надваж-

кими. Відома дослідниця історії професорка Наталя Полонська-Василенко писала про те, як працювали науковці Української академії наук: «...у зимних кімнатах збиралися (голодні) ентузіасти української науки, в потертих плащах, з помороженими, порепаними руками; зігріті любов'ю до України, вони склали плани розбудови української науки»...

Двадцять років XXI століття також неймовірно важкі — через те, що віроломний сусід вдерся на нашу землю, руйнує житло, наукові установи, університети, лікарні й школи, знищує, вбиває, викрадає все, що створено працею, розумом і любов'ю українців. Але попри блекаути, руйнації, загрози з повітря, постійні тривоги — все те, що заважає нормальному науковому процесу, а також нестачу багатьох речей, які йому сприяють, «ентузіастична української науки», як і їхні попередники, творять науку, до-

помагаючи насамперед тим, хто захищає Україну, забезпечує оборону держави, її енергетичну, екологічну, продовольчу безпеку. Про це президент НАН України Анатолій Загородній розповідає у нинішньому числі газети «Світ».

Але наука не може не працювати на перспективу. І тому вже сьогодні науковці ведуть дослідження, спрямовані на повоєнний розвиток країни, готують нові проекти, укладають контракти, кооперуються з партнерами із провідних країн світу.

Напередодні важкої зими, коли рашисти вчергове підвищують градус ескалації війни, науково-освітянська спільнота з ініціативи Української Ради Миру зібралася у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана на Міжнародний форум «Економічне відродження України». Йдеться саме про відродження, про трансформацію Укра-

їни, а не просто про відновлення. Ставши щитом для країн Європи, продовжуючи переживати жахливі втрати — насамперед людей, далеких чи близьких, але однаково рідних, ми відчуваємо свою силу і спроможність збудувати іншу державу: щасливу й успішну, яка не поступатиметься за рівнем розвитку передовим країнам світу.

Якщо ж хтось має сумнів, чи здатні ми, виснажені війною й розрухою (зокрема і в деяких глобах), самотужки впоратись із таким надзвичайно складним завданням, нагадаємо, що сьогодні десятки країн світу заявляють про готовність підставити своє плече. Допомогти, поділитись досвідом... Тим паче, що досвід такий у світі є. І перші напрацювання у наших науковців є також. Тож міжнародна «наукова толока» продовжується. В ім'я майбутнього України.

Колектив газети «Світ»

Війна. Вистояти і перемогти

Продовжуємо хроніку українського спротиву

26 вересня. Деталі допомоги

Президент США Джо Байден оголосив про різке збільшення безпекової допомоги для України, пообіцявши виділити на зброю у найближчі місяці майже 8 мільярдів доларів. Про це йдеться у заяві з нагоди візиту Президента України Володимира Зеленського до Білого дому. Зокрема, Джо Байден санкціонував виділення 5,5 млрд доларів у рамках президентських повноважень щодо скорочення озброєнь. Також Міноборони США оголосило про виділення 2,4 млрд доларів у рамках ініціативи з надання безпекової допомоги Україні, яка забезпечить Україну додатковими засобами протиповітряної оборони, безпілотними авіаційними системами та боеприпасами класу «повітря — земля», зміцнить оборонно-промислову базу України. Окрім того, Джо Байден наголосив, що 2025 року США підтримають підготовку ще 18 українських пілотів винищувачів F-16.

Ситуація в енергосистемі. Як повідомляє пресслужба Укренерго, за добу через обстріли й бойові дії були знеструмлені у Дніпропетровській, Донецькій, Київській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Івано-Франківській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській областях. Енергетики відновили живлення для понад 32 тисяч споживачів.

27 вересня. План перемоги — на столі у партнерів

Президент Володимир Зеленський у вечірньому зверненні повідомив, що представив у США План перемоги. Зокрема — обом кандидатам у президенти: Камалі Гарріс і Дональду Трампу. «Тепер на рівні наших команд ми будемо працювати, щоб наповнити кожен крок, кожне наше рішення, — додав Володимир Зеленський. — Усе ключове для України — на столі у партнерів, усе розглядається. Далекобійність, оборонний пакет, санкції проти росії, кроки щодо російських активів. Ми щодо всіх тем устигли попрацювати».

Удар по Кривому Рогу. Зранку країна-агресор завдала ракетного удару по Кривому Рогу Дніпропетровської області — поцілила в районне управління Національної поліції. У результаті четверо людей загинули, шестеро поранені. Пошкоджені 23 приватних будинки й три дев'ятиповерхівки. Також зачепило навчальний заклад та понад 80 авто.

28 вересня. Що робиться на передовій?

Протягом минулої доби зафіксовано 165 бойових зіткнень. Більш як чверть із них, як повідомив наш Генштаб, припало на Покровський напрямок — там наші захисники відбили 39 атак. Понад половину з них — у районах Селидове, Новоторецька, Миколаївка та Маринівки. Тим часом Сили оборони України продовжують ведення операції в Курській області. За наявною інформацією, ворог за минулу добу завдав по своїй території 14 авіаційних ударів із застосуванням 18 керованих авіаційних бомб.

Ліквідовано військового злочинця. У місті Коломна московської області рф знищено полковника російської окупаційної армії алексея коломейцева. Про це повідомляє пресслужба Головного управління розвідки Міноборони України. 51-річний коломейцев керував 924 державним центром (в/ч 20924) безпілотної авіації міністерства оборони рф, який готує фахівців із бойового застосування безпілотників, зокрема «шахедів», а також персонал із обслуговування БпЛА.

Під обстрілом — лікарня. Зранку російські окупанти завдали авіаудару по лікарні в Сумах. Невдовзі ворог здійснив повторний удар із застосуванням «шахедів». Унаслідок обстрілу загинуло 10 людей, поранення різного ступеня тяжкості дістали 22 людини.

29 вересня. Уражено ворожий арсенал

Сили оборони України уразили військовий арсенал біля селища котлубань волгоградської області, де зберігається та модернізується ракетно-артилерійське озброєння російських окупантів. За наявною інформацією, напередодні удару до арсеналу прибув ешелон з іранськими ракетами. Як розповіли в нашому Генштабі, військовий об'єкт мав щільне прикриття засобами РЕБ і ППО, втім наші підрозділи успішно виконали бойове завдання. На території арсеналу — пожежа і детонація боеприпасів.

Інвестиції в оборонку. Данія й Україна домовилися про інвестиції в українську оборонну промисловість на загальну суму 628 мільйонів доларів. Як повідомили у пресслужбі данського оборонного відомства, українська зброя і техніка потраплятимуть на фронт завдяки фінансуванню з боку Данії. Для цього вона використає доходи від заморожених російських активів.

30 вересня. Паспорт під тиском — не злочин

У разі примусового отримання українцями на тимчасово окупованих територіях російського паспорта відповідальності не буде. Про це йдеться в роз'ясненні Міністерства юстиції України. Водночас у відомстві додали, що такі документи не мають жодної юридичної сили та не визнаються ніде, крім окупованих територій. «Насильницька паспортизація є незаконною та не визнається в Україні й у світі, оскільки суперечить принципам

і нормам міжнародного права і є порушенням Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни», — резюмували в Мін'юсти.

Де найскладніше? На фронті за добу відбулося 189 бойових зіткнень. На Покровському напрямку — найбільш напружена ситуація. Українські військові зупинили 43 штурми та наступи росії у бік населених пунктів Новоторецьке, Новогродівка, Лисівка, Миролубівка, Воздвиженка, Суха Балка, Миколаївка, Селидове та Михайлівка. На Курахівському напрямку Сили оборони відбили 31 атаку поблизу Георгіївки, Костянтинівки, Курахового, Цукурино та Катеринівки.

Скільки медзакладів постраждало? Від початку повномасштабної війни російська армія пошкодила 1663 українські медзаклади. Ще 222 — зруйновано вщент. Такі дані навели в МОЗ України. Найбільше об'єктів постраждало у Харківській, Донецькій, Миколаївській, Київській, Чернігівській, Дніпропетровській, Херсонській та Запорізькій областях.

1 жовтня. Втрачено Вугледар

російська армія окупувала місто Вугледар на Донеччині. Про це 1 жовтня повідомив проєкт DeepState. Наступного дня в ОСУВ «Хортиця» підтвердили, що вище командування надало дозвіл на здійснення маневру виведення підрозділів з Вугледара з метою збереження особового складу і бойової техніки, зайняття положення для ведення подальших дій.

МЗС: Україна не піде на компроміси. Принцип «Нічого про Україну без України» залишається незмінним, а Україна не піде на жодні компроміси щодо своєї територіальної цілісності та суверенітету. Про це міністр закордонних справ України Андрій Сибіга заявив під час участі у Варшавському безпековому форумі. «Європа не може собі дозволити мати сірі зони або заморожені конфлікти», — додав міністр.

Восенній злочин. Окупанти розстріляли 16 українських військовополонених. За даними медіа, черговий воєнний злочин російська окупаційна армія вчинила в районі сіл Миколаївка і Сухий Яр Покровського району. За процесуального керівництва Донецької обласної прокуратури розпочато досудове розслідування за фактом порушення законів та звичаїв війни, поєднаного з умисним вбивством.

2 жовтня. Атака на портову інфраструктуру

Вночі російські війська атакували ударними безпілотниками портову та прикордонну інфраструктуру в Ізмайльському районі Одеської області, у результаті чого виникла пожежа. Також після нічної атаки росіян призупинив пропускні операції поромний пункт пропуску «Орлівка» в Ренійському районі.

Впіймали інформаторку. Служба безпеки України затримала інформаторку фсб, яка розвідувала локації українських військ на Харківщині. Затриманою виявилася викладачка одного з місцевих університетів, яку російська спецслужба дистанційно залучила до співпраці влітку цього року. Здобуті відомості фігурантка надсилає в анонімний чат своєму російському куратору. Зловмисниці загрожує до 8 років позбавлення волі.

3 жовтня. Перший візит генсека НАТО — до Києва

Новий генеральний секретар Північноатлантичного альянсу Марк Рютте відвідав Київ — це його перший закордонний візит на посаді. На брифінгу він запевнив, що зможе допомогти Україні зміцнити підтримку Заходу. Відповідаючи на запитання про перспективи членства України в НАТО, він зауважив, що нещодавні спільні кроки союзників будують міст до членства в Альянсі. Йдеться, зокрема, про 40 мільярдів євро фінансової допомоги, двосторонні угоди про безпеку та формування нового командування НАТО для координації допомоги й тренувань.

Де тисне ворог? На фронті основні зусилля ворог і далі зосереджує на Покровському напрямку, тут упродовж доби агресор 28 разів атакував позиції українських воїнів у районах Сухий Яр, Гірка, Промінь, Новоторецького та Крутого Яру. На Курахівському напрямку загарбники теж досить активні. Переважно бої тривали в районах Новоолександрівки, Цукурино, Георгіївки, Костянтинівки, Трудового, Воздвиженки, Антонівки та Катеринівки.

Patriot від Румунії. До України прибув зенітно-ракетний комплекс Patriot, який погодилась передати Румунія. Про це повідомив речник румунського міністерства. Рішення про передання Україні системи румунська влада остаточно ухвалила у вересні.

4 жовтня. Ситуація в Покровську

Армія рф перебуває за 7 кілометрів від околиць міста з однієї сторони, у місті пошкоджено 80 % критичної інфраструктури. Про це в ефірі телемарафону розповів начальник Покровської міської військової адміністрації Сергій Добряк. Він додав, що, попри важку ситуацію, у місті залишаються 13 тисяч людей, з них 94 дитини.

Уражено чергову нафтобазу. Сили оборони України атакували базу пально-мастильних матеріалів «аннафтопродукт» у воро-

неській області рф. Як повідомляє Генштаб ЗСУ, операцію успішно виконали сили Служби безпеки України у співпраці з іншими підрозділами Сил оборони.

5 жовтня. Західною зброєю — по командних пунктах

Завдано успішного вогневого ураження по командних пунктах 35 та 27 окремих мотострілецьких бригад, а також одному з командних пунктів 2 загальновійськової армії збройних сил рф. Бойову роботу виконали підрозділи Повітряних сил та ракетних військ і артилерії Збройних Сил України у взаємодії з іншими частинами Сил оборони, застосувавши ракети Storm Shadow та реактивні снаряди GMLRS.

Генштаб повідомляє. За добу вже традиційно найбільше ворожих атак зафіксовано на Покровському та Курахівському напрямках. На Покровському напрямку від початку доби росіяни 28 разів намагалися прорвати українську оборону неподалік населених пунктів Новоторецьке, Селидове, Крутий Яр, Лисівка та Промінь. На Курахівському напрямку ворог також активний — атакував українські позиції поблизу Цукурино, Новоселидівки, Ізмайлівки, Гострого, Максимільянівки, Катеринівки, Костянтинівки та Антонівки. Три бої — тривають.

6 жовтня. F-16 від Нідерландів

В Україну вже доставлені перші літаки F-16 від Нідерландів. Про це повідомив нідерландський міністр оборони Рубен Брекельманс. Решта 24 літаки прибудуть у найближчі місяці. Також повідомляється, що країна надасть на потреби ЗСУ дрони різних типів на 400 мільйонів євро.

Цікава математика. Воїни спецпідрозділу ГУР МО України «Крила» виявили та знищили російський зенітно-ракетний комплекс «Оса». «Вартість ворожого автоматизованого ЗРК — 10 мільйонів доларів, — зауважили у відомстві. — Вартість frv-дрона, яким розвідники спалили «Осу» — кілька сотень доларів. Уроки цікавої математики триватимуть!»

7 жовтня. Бої за кожен під'їзд

На Торецькому напрямку ситуація нестабільна. Українські військові ведуть бої буквально за кожен під'їзд у місті, позиції переходять з рук у руки. Про це в ефірі телемарафону повідомила речниця оперативного-тактичного угруповання «Луганськ» Анастасія Бобовнікова. Водночас у напрямку міста Часів Яр ситуація залишається стабільною — Сили оборони не дають прорвати російським військам.

Запалало у Криму. У тимчасово окупованій Феодосії після атаки дронів горить нафтобаза, у місті ввели режим техногенної надзвичайної ситуації муніципального характеру. Представники окупантів традиційно зауважили, що нібито жертв і постраждалих немає.

За повідомленнями Генерального штабу ЗСУ та інформантів (Продовження в наступному номері)

З ПЕРШИХ УСТ

Академія наполегливо працює задля майбутнього України

Президент НАН України академік Анатолій Загородній відповідає на запитання газети «Світ»

— Анатолію Глібовичу, 27 листопада виповнюється 106 років Академії наук і стільки ж виповнилося б її багаторічному керівникові й легендарному вченому Борису Євгеновичу Патону. Понад чотири роки тому ви очолили НАН України в дуже складний період. Як колись казали, можна рахувати рік за два (якщо не за три). І все-таки Академія, як і загалом українська наука, вистояла і, як могла, розвивалась навіть за таких випробувань. Тож з яким самопочуттям, з якими результатами та якими надіями зустрічає 106-ту річницю Національна академія наук України?

— Я можу з повною відповідальністю сказати, що Національна академія наук України й далі наполегливо працює, адаптуючись до нових викликів і умов. Як і завжди, дослідження наших науковців спрямовані на розв'язання актуальних для держави проблем. Насамперед — забезпечення оборони країни, її енергетичної, екологічної, продовольчої безпеки. Наведу лише кілька прикладів.

Для забезпечення енергетичної незалежності України наші науковці створили вітчизняні поглинальні елементи для систем управління та захисту українських АЕС. Раніше такі системи постачалися лише з країни-агресора.

Наукові доробки вчених Академії забезпечили створення та вже серійний випуск на ПАТ «Завод Південкабель» кабелів з алюмінієвою жилою підвищеної гнучкості та стійкості до зовнішніх впливів, що вкрай необхідно для скорочення термінів відновлення об'єктів енергоінфраструктури. І сьогодні такі кабелі не лише «закривають» усі потреби України, але й активно експортуються у країни Європи.

Науковці академічних інститутів активно брали участь у дослідженнях, прогнозуванні ситуації та аналізі екологічних наслідків катастрофи на Каховській ГЕС. Зокрема представили результати спостережень за змінами колишнього Каховського водосховища через рік після цієї трагедії. Розроблялися також підходи до відновлення доброго екологічного стану річок після впливу бойових дій. Досліджувалися причини та наслідки погіршення якості атмосферного повітря, поширення пилу, сучасні тенденції зміни клімату тощо. Великою проблемою є й забруднення ґрунтів. Розроблені науковцями мікробні біотехнології пришвидшують розкладання токсичних речовин і переведення їх у безпечну форму. Вони прості у застосуванні, дієві для різних видів забруднень, придатні до масштабування і вже показали свою ефективність, хоча дослідження ще тривають.

Цікаві рішення для вогнестійкості металоконструкцій запропонували наші хіміки. Вони розробили спеціальне так зване реактивне покриття, властивості якого за підвищення температури під час пожежі забезпечують металеву кон-

Анатолій ЗАГОРДНІЙ

струкцію від нагріву до критичних станів.

Але ми, жодним чином, не припиняємо фундаментальні дослідження. Успіхів досягають наші математики, фізики й астрономи, хіміки, біологи, матеріалознавці, як і представники інших галузей науки.

Наприклад, сенсаційне відкриття про те, що перші люди в Європі з'явилися на території сучасної України, здійснила міжнародна група науковців у межах спільного проекту Національної академії наук України та Чеської академії наук. Статтю з результатами цих досліджень опублікував відомий міжнародний науковий журнал *Nature*.

Велику роль відіграють роботи соціогумантаріїв. Було опубліковано чергову національну доповідь авторства науковців Національної академії наук України — з теми «Збереження і розвиток України в умовах війни та миру». Досліджувалися адаптивні зміни політичного поля України в умовах війни, її вплив на соціально-політичну трансформацію рф. Історики, реалізуючи фундаментальний видавничий проект «Україна. Нариси історії», нинішнього року презентували першу книжку першого тому — «Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя».

Хоч би як важко було, ми не впадаємо у відчай, а працюємо задля нашої спільної мети — перемоги та світлого майбутнього нашої держави. Саме з цими надіями й зустрічаємо нашу 106-ту річницю.

— Відомо, що війну виграють не тільки солдати на полі бою, а й передові технології, учені й інженери. У нас згорстока екзистенційна війна за право України жити й розвиватись. Наскільки допомагають наукові інститути боронити країну, і чи зросло в суспільстві й владних інституціях розуміння надзвичайно значущої ролі науки в захищеності держави й досягненні її високого рівня розвитку?

— Безперечно, наукові дослідження для оборони та безпеки держави — сьогодні наш основний пріо-

Під час міжнародної наукової зустрічі у Варшаві

ритет. За останній рік фінансування започаткованої нами програми оборонних досліджень було збільшено в 1,5 раза.

У межах цієї програми наші установи виконали 175 вагомих розробок в інтересах понад 60 підприємств і організацій сектору безпеки й оборони України. Цього року ми виконуємо ще 53 роботи. Частину розробок, завершених установами Академії, вже впроваджено, решта — на стадії впровадження та випробувань.

Не наводячи конкретних прикладів, можу сказати, що роботи науковців спрямовані на створення програмних та мультисенсорних систем, зокрема з елементами штучного інтелекту, інноваційних імпортозаміщувальних технологій, нових видів речовин, матеріалів і покриттів із заданими фізико-механічними, фізико-хімічними або медико-біологічними властивостями тощо.

Академія оперативно реагує на всі звернення Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України й надає свої пропозиції та напрацювання для розв'язання проблем, які стоять перед ЗСУ на полі бою. Завдяки виконанню науковими установами завдань нашої програми значно зріс науково-технічний і кадровий потенціал виконавців оборонних досліджень Академії. І, як наслідок, зростає наш авторитет в оборонній галузі серед керівництва держави, Міністерства оборони України, Збройних Сил України. Тому розуміння важливості науки є, співпраця розвивається.

Є певні проблеми з упровадженням оборонних досліджень Академії на підприємствах ОПК. Утім, тут ми покладаємо сподівання на Міжвідомчу комісію з питань оборонно-промислового комплексу, яка вже розпочала свою роботу і разом з розробниками та науковцями віднайде механізми державної підтримки для серійного виробництва озброєння та військової техніки.

— Як живуть нині наукові інститути, що постраждали від війни,

особливо в регіонах, наближених до фронту? Чи вдалося їм «залатати» найбільші «діри», чи матимуть світло і можливості працювати? Як загалом з бюджетом НАНУ на 2025 рік? Чи вистачить коштів на заплановані наукові дослідження та зарплату? І чи допомагають нам партнери, зокрема з науковим обладнанням, чи підтримують науковців, які працюють в Україні?

— Робота під постійними обстрілами, без опалення, з відключенням світла — такі, на жаль, реалії життя наших наукових колективів, особливо неподалік фронту. Погодьтесь, важко назвати це сприятливими умовами праці. Дехто — з генераторами, дехто — з сонячними станціями, опалюючи лише кілька приміщень. Але дослідження не припиняються.

Дані щодо обсягів фінансування на наступний рік у державному бюджеті поки що не додають оптимізму щодо суттєвого поліпшення фінансового стану. Так, це трохи більше, ніж цього року, а саме — 6,076 млрд грн. Додаткові асигнування — 277,1 млн грн — виділено для програми підтримки розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень. Зокрема, це дослідження для оборони й безпеки.

У багатьох випадках наші науковці власними силами «латають діри» — відновлюють пошкоджені будівлі. Дечого вдалося досягти з допомогою закордонних партнерів. Благодійні кошти надійшли на відновлення наукової інфраструктури, придбання обладнання для резервного енергозабезпечення. А також ми одержали сучасні наукові прилади як гуманітарну допомогу від провідних світових компаній-виробників.

Важливою для нас є підтримання науковців, які залишилися в Україні. На це спрямована масштабна трирічна програма для українських дослідницьких груп, започаткована Польською академією наук спільно з Національною академією наук США. Нинішнього року Національна академія наук США оголосила також про створення нового багатомільйонного спільного фонду науки та інновацій для України.

— Чи продовжується реформування НАН України за рішеннями, ухвалені самою Академією (хоча час не зовсім придатний для реформування)? І чи готові наукові установи до державної атестації наукових установ та ЗВО, а також до аудиту дослідницьких приладів та інфраструктури, який проводить МОН?

— Безперечно, реформи продовжуються. Вони стосуються посилення ефективності роботи Академії в цілому, інтеграції української науки у світовий науковий простір, підвищення прозорості фінансування та залучення молоді.

Вже третій рік ми проводимо оцінювання наукових установ на основі власної методики. І результати цього оцінювання використовуються як для вдосконалення розподілу бюджетних коштів, так і для розроблення заходів з оптимізації мережі наукових установ та їхньої внутрішньої структури. Так само враховувались і результати державної атестації наукових установ.

Щодо оновлених критеріїв та показників, запропонованих Міністерством освіти і науки для державної атестації, установи НАН України взяли активну участь у громадському обговоренні та надіслали до міністерства свої зауваження та пропозиції. Здебільшого вони були оперативно враховані. Втім, виникає багато сумнівів щодо доречності проведення оцінювання сьогодні, в умовах воєнного стану. Особливо це стосується установ у прифронтовій зоні. Робота під щоденними обстрілами, пошкодження інфраструктури, відключення електроенергії, вимушений простій значної частини обладнання у зимовий період через відсутність можливості підтримання належної температури в приміщеннях тощо. Все це не могло не позначитися на їхній діяльності.

— Чи працює сьогодні Академія над темами, які допоможуть Україні не тільки вистояти й перемогти у війні з агресором, а й відновити та трансформувати економіку, інші сфери діяльності повоєнної України, а також наблизити час вступу України до ЄС?

— Нашим пріоритетом сьогодні залишаються дослідження задля зміцнення оборони та безпеки країни. І це зрозуміло.

Водночас, переконаний, що не знайдеться жодного українського науковця, який не прагнув би якомога швидше почати працювати в умовах відродження України, на її майбутне. Основні наші завдання на найближчу перспективу — це дослідження, спрямовані на економічний розвиток країни за допомогою передових технологій. Як під час війни, так і в повоєнний час. Ми готуємо і передаємо державним органам наші пропозиції з цього приводу. Зокрема, це стосується цілої низки галузей промисловості, а також розвитку штучного інтелекту, квантових матеріалів і квантових технологій. Масштабна робота очікує всіх нас під час переговорів про вступ України до Євросоюзу. І наші наукові установи до неї активно долучені. Це робота на перспективу України, яку навіть у такий неймовірно важкий час кожен з нас намагається наблизити.

Розпитувала
Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

СТРАТЕГІЧНИЙ ВИМІР

Київський консенсус — «Відбудуємо краще, аніж було»

«Економічне відродження України» — так називався Міжнародний форум, який було проведено 20–21 листопада в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана. Форум став логічним продовженням обговорення важливих аспектів відродження нашої держави на майданчиках Європарламенту та Організації Об'єднаних Націй у жовтні-листопаді цього року за ініціативи Української Ради Миру.

Організатори форуму — Українська Рада Миру, КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Інститут економіки та прогнозування НАН України, Український союз промисловців і підприємців, Українська асоціація зовнішньої політики, Всеукраїнська інноваційна екосистема Sikorsky Challenge Ukraine, МГО «Рада з екологічної безпеки» та ще майже десяток співorganizаторів, серед яких Міністерство економіки та Міністерство освіти і науки України — поставили за мету обговорити перспективи та напрями повоєнного економічного відродження України.

«Перед нами стоїть виклик масштабної перебудови країни, спрямованої на впровадження інновацій, прогресивних рішень і розвиток людського капіталу», — сказав у своєму виступі на початку форуму голова Української Ради Миру академік НАН України Михайло Згуровський.

Саме з ініціативи УРМ, гаряче підтриманої господарями форуму, які вже мали свої напрацювання в цьому напрямі, іншими структурами, що увійшли до пулу організаторів, відкрився форум, який об'єднав статі щорічними, а як майданчик для ідей, дискусій та пропозицій — постійним.

Завдання такого масштабу, як економічне відродження країни, не може бути справою тільки міністерств, уряду, чи навіть укупі з іншими гілками влади. Це справа всієї країни, її громад, громадських організацій, міжнародних партнерів, а спільнот наукових та освітніх — і поготові.

І, звичайно, розробити стратегічне бачення, обміркувати, спланувати й розрахувати, на якій основі, з якими фінансами й людським капіталом, з якими цілями й завданнями здійснювати трансформацію і як це вплине на місце України в новій геоekonomічній системі світу — усе це необхідно робити вже сьогодні.

Нова реальність та стратегічне партнерство

Ключовими на пленарному засіданні стали дві доповіді: директора Інституту економіки та прогнозування НАН України Валерія Геєць «Пріоритетність у програмі повоєнного відродження України» та ректора КНЕУ імені Вадима Гетьмана Дмитра Лук'яненка «Відновлення України в парадигмі інтелектуальної економіки: нова місія університетів».

Відродження економіки має стати новою реальністю України, але воно залежить і від внутрішніх, і від зовнішніх причин, зазначив у своїй доповіді академік Геєць. Весь світ зіткнувся з глобальними потрясіннями: загрозливі кліматичні явища, скорочення біорізноманіття, бідність, руйнування середнього класу. Очевидною стає необхідність Цілей сталого розвитку, і навіть у резолюції ООН 2024 року «Пакт в ім'я майбутнього» зазначено, що в разі незмінності курсу є ризик опинитися в умовах кризи й занепаду.

Та й на європейських теренах помічаємо невизначеність в оцінці сьогоденних явищ і планах на перспективу. Європа зіткнулася з наймасштабнішою від 1945 року війною, яку розпалив в Україні московський агресор. Доповідач навіть слова колишнього голови Європейського центрального банку та очільника уряду Італії Маріо Драгі: якщо нічого не помінється, ЄС очікує повільна агонія.

У таких умовах Україна розпочинає свій трансформаційний процес. Валерій Геєць окреслив, так би мовити, позицію на старті: економіка України є «малою відкритою економікою». Були роки, коли наш зовнішньоторгівельний оборот перевищував 100 % ВВП. Однак специфіка полягає в тому, що динаміка економічного зростання в нас практично повністю залежала від коливання цін, насамперед на мінерально-сировинні ресурси.

За останні десятиліття сталися, за його словами, «масштабні втрати економічного потенціалу». Водночас країна володіє низкою високотехнологічних та здатна забезпечувати їхній науковий супровід та подальший розвиток. Це стосується насамперед ядерної енергетики, енергомашинобудування, космосу й авіації, високотехнологічної хімії, підготовки наукових та інженерних кадрів. Цим ми можемо успішно користуватися.

До прикладу, розвиваючи ядерну енергетику й використовуючи технології «Вестінгауз», можемо заощадити 5–7 млрд доларів на кожному будівництві АЕС шляхом власного енергетичного машинобудування.

Навіть зупинивши власні космічні програми, ми продовжували надавати високотехнологічні послуги величезній кількості країн, серед них і США, отримуючи, як показує досвід, на одну гривню — п'ять гривень доходів до бюджету.

Згадав доповідач і про титан, запаси якого в Україні значні. Потреба в ньому світового ринку оцінюється у 20 млрд доларів. Але якщо використовувати науково-технічні надбання, що має Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України, маємо змогу досягнути значно вищого рівня кооперації з партнерами у використанні природних ресурсів.

Водночас сьогодні національні можливості економіки неспівставні з масштабами руйнувань в Україні та ресурсами, необхідними для відродження, уточнив Геєць. І на-

Виступає Валерій ГЕЄЦЬ

Під час роботи Міжнародного форуму

ша реальність — це «виключно висока невизначеність» щодо дій у таких умовах. Тому програма повоєнного відродження економіки потребує новітньої форми організації, завдяки якій буде створено повоєнний простір глобального співробітництва. В Інституті економіки та прогнозування НАН України працюють над такою формою. Вона називається «Київський консенсус». Це набір принципів та підходів для реалізації програми повоєнного економічного відродження України, узгоджений між усіма національними та іноземними учасниками. Створений він за аналогією з Сеульським та Європейським консенсусами. «Київський консенсус» має створити реальні умови та можливості відродження економіки з новітньою промисловою та фінансово-економічною структурою (за принципом «Відбудуємо краще, аніж було» — Build Back Better).

Питання тільки в тому, наскільки внутрішньо ми виявимося зорганізованими, здатними домовлятися з інвесторами, враховуючи виняткову обмеженість наших національних ресурсів, і спільно рухатися далі.

Окрім університетів, цю місію ніхто не виконає

Обидва ключові доповіді зупинилися на дефініції завдання, яке постає перед країною: відновлення чи відродження. Сумнівів немає: звичайно, відродження. «Країні не потрібне відновлення, як відбудова тієї економічної моделі, яку ми мали, і яка не спромоглася за 30 років досягнути рівня 1990 року», — сказав, виступаючи з доповіддю, ректор КНЕУ доктор економічних наук Дмитро Лук'яненко. Наш шлях, додав він, — відродження України з орієнтацією на сучасні постіндустріальні конкурентні цінності.

Роль університету у підготовці професійних кадрів для такої економіки дуже важлива. Як засвідчує недавній глобальний індекс інновацій, Україна попри важкі часи не втратила свій освітньо-інтелектуальний рівень. Однією з сильних сторін університетів є їхня орієнтація на сучасні інформаційні цифрові технології.

У КНЕУ також проводили дослідження щодо оцінки науково-освітнього потенціалу країни. І за

багатьма показниками, стверджує професор Лук'яненко, Україна має достойний вигляд. Українські університети як суб'єкти глобальної інноваційної екосистеми вирізняються інноваційністю мислення і компетентністю, значна кількість співробітників вишів здійснює наукові дослідження, для університетів характерна мультидисциплінарність та досвід управління інтелектуальною власністю.

«Немає потреби доводити, що в сучасній інтелектуальній інноваційній економіці університет займає унікальне місце», — зазначив Дмитро Лук'яненко. В університетах концентруються таланти, забезпечується фундаментальна стійкість знань, а найголовніше — тут створюється середовище: викладачі — дослідники — студенти, в якому генеруються ідеї для розв'язання глобальних проблем. Це одна з місій університету.

Головний трикутник сучасних перетворень: університет — держава — бізнес. ЗВО виконують інтегративну роль у цьому трикутнику. У взаємодії цих суб'єктів і формується інтелектуальний капітал.

У КНЕУ розробили конкурентну модель для різного типу університетів. Вона передбачає у вишах високу академічну якість, інтеграцію досліджень і викладання, креативне мислення і культуру, розвинуту цифрову інфраструктуру, підприємницьку мотивацію та комфорт, диверсифіковану систему фінансування тощо. Ця модель, запевнює професор Лук'яненко, допоможе зробити ЗВО конкурентним та інноваційним.

Нині, як і вся держава, українські університети потрапили в нелегку ситуацію, каже доповідач. Але українська освіта, як показує досвід, — одна з найстійкіших. І це теж — причина того, чому сучасні виші мають стати центрами інноваційного відродження. Особливо велика надія — на переміщені виші, які, повернувшись додому, будуть співтворцями екосистем інноваційного відродження. Окрім університетів, цю місію навряд чи хтось виконає. Тож університети сьогодні мають активно долучатися до участі в розробленні програм і проєктів економічного відродження України, бути лабораторіями формування нової

економіки й майбутнього українського суспільства.

Не донати, а інвестиції

Прикладом налагодження ефективного діалогу з владою стала «урядова година», що відбулася в рамках форуму. Начальниця відділу економічної стратегії департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування Міністерства економіки України Ганна Делюсто ознайомила учасників з деталями програми Ukraine Facility, яка передбачає фінансову підтримку України від ЄС протягом 2024–2027 років. Зокрема, 50 мільярдів євро буде спрямовано на фінансування державного бюджету України, стимулювання інвестицій, а також технічну підтримку в реалізації програми. Ганна Делюсто представила план України для програми, який було схвалено розпорядженням нашого уряду в березні цього року. Пріоритетними секторами визначено, зокрема, енергетику, транспорт і логістику для експорту, агропромисловий комплекс, критичні матеріали, зелений перехід, цифрову трансформацію тощо.

Людський капітал — ключ до відновлення України. Про це йшлося у виступі генеральної директорки директорату міжнародної співпраці Міністерства освіти і науки України Альбіни Цятковської. За її словами, Україна нині може багато запропонувати світу: рішення у сфері MilTech, агросектору кризового менеджменту, цифровізації загалом і організації дистанційної освіти зокрема. «Пошук фінансування — це робота всіх стейкхолдерів в Україні: міністерств, відомств, університетів разом з міжнародними організаціями, фондами, інституціями тощо, — зауважила Альбіна Цятковська. — На всіх рівнях слід голосно артикулювати, що така допомога — це не просто донати, а інвестиції».

Механізми фінансування

Пошуку найкращого варіанту механізму фінансування економічного відродження було присвячено одну з доповідей форуму, яку виголосив головний науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України Олександр Шаров. Зокрема, учасники

форуму підтримали його пропозиції щодо створення Київського клубу кредиторів (для розв'язування питання про реструктуризацію зовнішнього боргу) та Київського міжнародного фінансового центру (для залучення приватних інвестицій). Також ішлося про те, що необхідно детальніше розглянути пропозиції щодо використання фінансово-банківських інститутів, які вже працюють, та щодо створення спеціальної фінансової установи, через яку мають здійснюватися акумуляція та розподіл усіх коштів, які спрямовуватимуться на фінансування програми повоєнного економічного відродження України.

Багато доповідачів наголошували на необхідності об'єднання зусиль учених та представників ділових кіл для досягнення цілей відродження України. Голова Українського союзу промисловців і підприємців Анатолій Кінах відзначив важливість інформаційної співпраці між урядовими структурами та бізнесом, зокрема важливість комунікації з Національною радою відродження України від наслідків війни.

Голова Національної науково-технологічної асоціації України Віктор Івченко висловив упевненість, що одним з ключових елементів економічного відродження має стати створення інноваційних кластерів, тим паче, що така програма була затверджена свого часу Національною академією наук України.

Професорка кафедри міжнародних фінансів КНЕУ імені Вадима Гетьмана Зоряна Луцишин та народна депутатка Ніна Южаніна у своїх доповідях представили глибоке бачення проблем фінансової безпеки держави в умовах війни, розв'язання яких є необхідною передумовою повоєнного відродження економіки України.

На деякі зовнішні аспекти цієї проблеми вказала у своєму виступі експертка Національного інституту стратегічних досліджень професорка Вікторія Колосова, детально розглянувши питання співпраці з міжнародними фінансовими установами. Оскільки війна — це форс-мажорні обставини, пані Вікторія переконана, що ми повинні намагатися змінити чинні фінансові угоди у напрямку реструктуризації отриманих кредитів та пом'якшення умов їхньої виплати.

відного законопроекту. За словами експерта, аналіз проекту, який передбачає особливий статус цієї установи з окремими кредитно-фінансовими функціями, засвідчує, що вона може відігравати важливу роль у повоєнному відновленні. До речі, прикладом такої установи й загальноновизнаною історією успіху є Кредитна установа для відбудови (KfW), створена у післявоєнній Німеччині у 1948 році як частина Плану Маршалла.

Експертка представництва Міжнародного валютного фонду України Алекс Сундаков представив результати свого дослідження світового досвіду повоєнного відродження економіки країн, зруйнованих війною та природними катастрофами. Окрім того, ще раніше він надіслав пропозицію щодо утворення Українського фонду відшкодування, яка дістала підтримку учасників форуму.

Багато цікавих думок та пропозицій пролунало у виступах й інших численних іноземних учасників форуму. Відомі економісти та політологи принц Майкл фон Ліхтенштейн (Ліхтенштейн), Рубен Азіян (Нова Зеландія), Роберто Паура (Італія), Етан Вілсон (США) та інші не лише висловили підтримку ідеї розроблення програми повоєнного економічного відродження України, але й підтвердили свої наміри брати участь у цьому процесі й бути партнерами.

Звернення до цивілізованого світу

Рекомендації та пропозиції, які пролунали на форумі, а також фінанське резюме будуть доведені до відома відповідних державних органів, тож є сподівання, що їх використають під час підготовки наступної міжнародної конференції з питань відродження України, що відбудеться навесні 2025 року в Римі. Про це розповів заступник голови — директор Української Ради Миру Володимир Новохацький. Щодо звернення учасників форуму, то, за словами організаторів, воно буде розповсюджено якомога ширше у світі задля привернення уваги міжнародної громадськості, а також для узгодження спільного підходу до програми повоєнного економічного відродження України — «Київського консенсусу».

«Безпрецедентний у сучасній іс-

фективним використанням нового покоління технологій, власних ресурсів та інтелектуального капіталу».

Організатори й учасники Міжнародного форуму «Економічне відродження України» звертаються до громадянського суспільства та державної влади України, її інтелектуальної еліти й підприємницьких кіл, а також до всіх іноземних партнерів України, міжнародних організацій, урядів окремих держав та приватних інвесторів із закликом об'єднатися навколо національної ідеї стійкого, людянимірного економічного відродження, розбудови економіки XXI століття та мережевого суспільства з високим рівнем соціальної якості. Учасники впевнені в безальтернативності та реальній можливості втілення в Україні економічної моделі майбутнього в європейській спільноті демократичних держав, відкритих до розвитку і процвітання.

Враховуючи міжнародне значення проблеми повоєнного відродження України, учасники форуму вирішили запропонувати Міністерству закордонних справ України внести до Економічної й соціальної Ради ООН пропозицію провести обговорення цього питання на платформі Європейської економічної політики ООН.

Невдовзі організатори представлять остаточний варіант звернення, в якому буде враховано зокрема й пропозиції панелей, яких на форумі працювало аж шість.

Підсумовуючи результати форуму, голова УРМ академік НАН України Михайло Згуровський звернув увагу на декілька моментів.

— Учасники висловили одностайну підтримку державі в цей надзвичайно складний час, — зауважив він. — Було визначено ключові напрями відродження, які мають стати основою для побудови сучасної, інноваційної та економічно самодостатньої країни. Досягнення цієї мети можливе лише за умов системного підходу, міжнародної підтримки та реалізації рішучих реформ.

Також, на думку Михайла Згуровського, форум став важливим кроком у мобілізації ресурсів і зусиль для реалізації Плану стійкості Президента України та в консолідації міжнародної спільноти навколо цієї стратегічної мети. Окрім того, на форумі відбулася консолідація представників влади, політиків (незалежно від їхньої партійної належності), громадянського суспільства та міжнародних партнерів навколо спільної ідеї відродження України.

Михайло Згуровський переконаний: оскільки відродження України — це довготривалий процес, розрахований на десятки років, важливо, щоб форум не залишився разовим заходом, тому необхідно продовжити розпочатий інтелектуальний діалог, створивши постійний експертний майданчик для урядовців, політиків, бізнесу та міжнародних партнерів.

***

Усього в роботі форуму взяли участь понад 500 представників з 16 країн світу. У його межах під егідою Sikorsky Challenge Ukraine проведено Фестиваль високотехнологічних інновацій, на якому були представлені стартапи з усієї України. Шлях до економічного відродження України триває.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА,
Дмитро ШУЛІКІН,
Фото Дмитра ШУЛІКІНА

Незмінний модератор форуму протягом двох днів Валерій ЦИБУХ та ректор КНЕУ імені Вадима Гетьмана Дмитро ШУЛІКІН

Важливим елементом інституційної рамки щодо акумулювання й розподілу фінансування на відбудову є створення Національної установи розвитку, мандат діяльності якої обмежуватиметься цілями підтримки підприємництва, відбудови й післявоєнної реконструкції. Професор кафедри фінансів КНЕУ Цезар Огонь поінформував про підготовку до розгляду Верховною Радою України відпо-

торії рівень глобальних економічних викликів та загроз потребує нових реакцій і підходів до вироблення і реалізації програм повоєнного відродження, — йдеться у зверненні. — Філософія та дизайн такої програми для України повинні передбачати не просто кількісне відновлення основних макроекономічних показників, а й формування національної інноваційної екосистеми цифрової доби з

ЗНАЙ НАШИХ

BasisOpen — як просто взяти й провести олімпіаду з фізики

Як це завжди буває, спочатку була ідея. А питання начебто дрібне — як провести шкільну олімпіаду, якщо у нас декілька учасників від кожної паралелі. У чому змагання, якщо, наприклад, лише два семикласники хочуть спробувати себе в олімпіадній фізиці? От ми й придумали — запросити позмагатися учнів інших шкіл.

Ніхто не прийде, кому це треба, казали нам. Ви хочете переманити чужих олімпіадників, ніхто їх до вас не пустить, казали нам. Будуть списувати, казали нам. Діти не знають фізики, ніхто нічого не розв'яже, казали нам. Що ж із цього вийшло?

Так, ми започаткували відкрити шкільну олімпіаду з фізики BasisOpen. Цього року вона проводиться вже вдруге. Що для мене найголовніше: діти — прийшли. І — розв'язували. Розв'язували багато і з задоволенням. Хоча за це не обіцяли ні оцінок, ні матеріальної винагороди, ні просування до якихось наступних етапів, ні переваг під час вступу у виші. У чисто му вигляді любов до фізики, до навчання, до інтелектуальних змагань. У найчистішому, який можна собі уявити. Понад сто учасників з Києва та інших міст, пів сотні учасників очного експериментального туру, на який приїхали учні зі Львова, Одеси, Корсунь-Шевченківського.

Олімпіада проводилася у два тури — теоретичний та експериментальний. На теоретичному турі учасники отримували завдання (7 задач) та розв'язували їх удома впродовж вихідних, суботи та неділі. Завдання були підібрані так, щоб було цікаво і початківцям (це ж шкільна олімпіада, I етап), і досвідченим ветеранам олімпіадного руху. Зізнаюся, скласти такі завдання було непросто. Найкращі (65 учасників цього року, з яких фактично прийшов 51) були запрошені на експериментальний тур, який проходив наживо у школі «Базис», таке число обмежувалося можливостями нашого бомбосховища. Чого ми трохи не очікували — що серед учасників буде більш як десяток призерів тогорічної Всеукраїнської олімпіади з фізики, тобто конкуренція була просто шалена.

Завдання експериментального туру готувалися упродовж року в бурхливих суперечках: вони мали бути не прості, не складні, не загальновідомі, змістовні з погляду фізики, доступні для початківців-олімпіадників, цікаві для досвідчених («бійців», ще й «підйоми») у сенсі обладнання. Цього року учасники досліджували електричний опір сосиски, вимірювали відстань до недоступної планети Жаба, розміщені на вчительському столі, медитували на крутильному маятнику та багато чого іншого.

Дуже дякую Українському фізико-математичному ліцею та Максиму Пашку (голови журі Всеукраїнської олімпіади з фі-

зики) за методичну допомогу та окремо — за можливість поселити іногородніх учасників у гуртожитку ліцею. Така готовність до співпраці легендарного державного закладу з приватною школою дуже тішить.

Експериментальний тур наживо під час війни — це окрема історія, повна радості, клопоту, напруження. І болно, що не для всіх дітей України така подія є доступною. Дякуємо ЗСУ, які тримають фронт, ППО, яка тримає небо, за цю можливість. Впевнений, що багато учасників цієї олімпіади посприяють обороноздатності України в майбутньому, власне, це одна з основних причин, чому ми це робимо.

Чому ми це робимо? Для мене один з головних принципів у житті такий: «Якщо щось робиш — роби це добре». Ми, вчителі фізики школи «Базис», просто виконуємо свою роботу і намагаємося робити її якнайкраще. Вдячність учнів відчувається, наприклад, у тому, що проблеми зі списуванням — мінімальні, хоча їм дозволено спілкуватися та користуватися інтернетом. І на олімпіаді, і потім на уроках. Навіщо списувати, якщо ти прийшов сюди вчитися? Гарна робота — висока цінність. Так, її можна монетизувати за бажання, у реалії приватної школи її не можна не монетизувати, але це не головне. Головне (хочете — вірте, хочете — ні), що учні приходять до нас, щоб вивчати фізику, щоб розв'язувати задачі, учні, які в майбутньому триматимуть оборону України.

Поділюся секретом — навесні «Базис» планує ще одну олімпіаду, трохи іншого формату. ExPhO-Basis — це команда олімпіада з фізичного експерименту, продовження лінії олімпіад ExPhO, які проводилися фізичним факультетом та ФРЕКС КНУ впродовж більш як десяти років. Тут команди отримують завдання з обладнанням, виконують їх та захищають свої результати перед журі, все наживо. Запрошуємо команди, запрошуємо авторів задач до співпраці та запрошуємо вчителів долучитися до роботи журі, бо одна з проблем ExPhO — залучити велику кількість (треба реально багато) кваліфікованих людей у журі.

Ми, вчителі, робимо свою справу, навчаючи дітей, поки ППО робить свою, щодня збиваючи запущене потворною московією залізничкою, яке летить по українському небу. Буває важко знайти сили й час, але в окопах — важче. У важких умовах ми створюємо острівці освіти, заради яких, можливо, хтось повернеться в Україну. Ми тримаємо освіту, щоб український воїн знав: у його дітей є майбутнє.

Олександр ТРИЛІС,
учитель фізики,
Заслужений вчитель України,
ствіазасновник школи «Базис»

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

ООН розглядає екологічну безпеку під час війни та збройних конфліктів

У фокусі — Україна. Наш репортаж — зі штаб-квартири ООН

6 листопада 2024 року в штаб-квартирі ООН відбувся семінар «Екологічна безпека під час війни та збройних конфліктів». Особлива увага приділялася екологічним наслідкам війни в Україні. Захід був присвячений Міжнародному дню запобігання експлуатації довкілля під час війни та збройних конфліктів. Він об'єднав державних і громадських діячів з понад 20 країн світу. Основні завдання семінару охоплювали: оцінку масштабів екологічного збитку, завданого Україні; підвищення обізнаності міжнародної спільноти про регіональні та глобальні наслідки російсько-української війни, зокрема про неоправдану шкоду здоров'ю населення, привертання уваги до необхідності правової оцінки екологічних збитків, організації заходів для їх відшкодування та притягнення винних до відповідальності; представлення зусиль України з відновлення довкілля за сприяння міжнародних партнерів; стимулювання глобальної співпраці для захисту довкілля під час збройних конфліктів.

Модератором заходу був член парламенту та колишній міністр закордонних справ Фінляндії Пекка Гаавісто (Pekka Haavisto). У вступному слові він підкреслив, що екологічна безпека є одним з ключових викликів для міжнародної спільноти, навівши приклади руйнівних наслідків війни для природи в Сирії, Афганістані, Лівії, Судані та інших регіонах світу, і наголосив на важливості об'єднання зусиль для реалізації пункту 8 Української формули миру. Порушення довкілля під час війни суперечить міжнародному праву та потребує міжнародної підтримки. Світова спільнота повинна допомогти Україні оцінити завдану шкоду, розробити заходи реагування, юридично оцінити й зафіксувати випадки екологічних злочинів для подальшого відшкодування збитків і притягнення винних до відповідальності, а також відновити довкілля через рекультивацію, розмінування, відновлення лісів, створення природоохоронних зон і очищення вод. Екологічна безпека вимагає скоординованих зусиль держав, міжнародних організацій і суспільства для сталого відновлення та захисту природи, що забезпечить мир і добробут наступним поколінням.

Постійний представник України при ООН Сергій Кислиця та постійна представниця Фінляндії при ООН Еліна Калкку (Elina Kalkku) у своїх вступних виступах підкреслили глобальні екологічні наслідки війни в Україні.

Сергій Кислиця висловив вдячність організаторам семінару, представникам Фінляндії, Німеччини, Болгарії, України, Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України, міжнародним організаціям, наголосивши, що агресія росії завдала непоправної шкоди довкіллю України. Захоплення Запорізької АЕС, постійні атаки на енергетичну та промислову інфраструктуру, підриви дамб і забруднення води та ґрунту призвели до катастрофічних наслідків для природи й людей. Лише у 2024 році пожежами знищено понад 24 тис. гектарів лісу, що спричинило викиди в атмосферу 180 млн тонн CO₂ — еквіваленту річної експлуатації понад 90 млн автомобілів, а це становить небезпеку й для інших країн через трансграничний характер цих загроз. Він закликав міжнародну спільноту активно підтримувати Україну у відновленні довкілля, надаючи допомогу та проводячи правову оцінку збитків.

Еліна Калкку наголосила, що в Міжнародний день запобігання експлуатації довкілля під час війни та збройних конфліктів представники різних країн зібралися в ООН, щоб підтримати Україну, яка бореться за свій суверенітет, у той час як і інші країни, як-от Судан, Палестинські території тощо потерпають від руйнувань через війни. Вона нагадала, що довготривалий мир неможливий на основі іноземного панування чи диктату.

Сьогоднішній захід слідував за засіданням робочої групи високого рівня, що відбулося за участі прем'єр-міністра України. Під час семінару були продемонстровані відеоматеріали, підготовлені Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, які показували екологічні втрати від війни. Панельна дискусія під головуванням Пекки Гаавісто об'єднала представників різних країн і міжнародних організацій, а також експертів.

Міністерка захисту довкілля та природних ресурсів України Світлана Гринчук підкреслила, що нині

як тварин із заповідника «Асканія-Нова». Міністерка також розповіла про зусилля уряду України щодо впровадження європейських стандартів у галузі охорони природи в межах євроінтеграції та наголосила, що Україна, яка діє згідно з восьмим пунктом Української формули миру, робить усе можливе для подолання екологічних наслідків війни, включно з очищенням земель, відновленням лісів і створенням природоохоронних зон.

Міністр клімату та довкілля Фінляндії Кай Мюккянен (Kai Mikkänen) підкреслив, що Україна відстоює своє право на існування як суверенна держава та водночас бореться проти колоніалізму від імені всього демократичного світу. «Для мене велика честь — звітувати про міжнародну конференцію з екологічної безпеки, що відбулася в Гельсінкі 19 жовтня 2024 року. Було приємно працювати разом з моєю колегою, українською міністеркою Світланою Гринчук. Під час конференції ми визначили чотири ключові аспекти цієї проблеми: оцінка шкоди та руйнування природного середовища України, забезпечення відповідальності за завдані збитки, відновлення пошкодженого війською довкілля та підвищення стійкості до зміни клімату й екологічних катастроф у майбутньому. Ґрунтуючись на Українській формулі миру Президента Зеленського, ми підтримуємо роботу міжнародної групи з цих питань, яка завершила перший етап своєї роботи у лютому 2024 року. Зараз група продовжує сприяти українському уряду у впровадженні екологічних рекомендацій».

Під час семінару в штаб-квартирі ООН

12 червня 2024 року) у співпраці з Міністерством навколишнього середовища Німеччини, ОЕСР та Європейською економічною комісією ООН було представлено платформу дій щодо зеленого відновлення України. Директор Програми ООН нагадав присутнім, що Україна нещодавно ратифікувала Конвенцію BRS (Basel, Rotterdam and Stockholm Conventions) та працює над ратифікацією Конвенції про біологічне різноманіття (Convention on Biological Diversity, CBD), обидві є важливими міжнародними угодами.

Докторка Христина К. Дурбак (Christine K. Durbak), голова і засновниця міжнародної організації World Information Transfer, наголосила, що війна в Україні триває вже майже 11 років. За цей час навколишньому середовищу та суспільству завдано довгострокових та непоправних збитків. Це знищення лісів, підриви дамб гідроелектростанцій, руйнування великих підприємств, загрози атомній енергетиці та багатьом іншим. Вона підкреслила, що екологічні злочини, вчинені росією в Україні, не є поодинокими інцидентами — вони стали можливими через байдужість міжнародного права та інституцій. Росія порушила практично всі акти міжнародного права з екологічної безпеки, включно з Конвенцією ООН № 92 про хімічну зброю, Конвенцією ООН 1976 року, що забороняє використання методів модифікації навколишнього середовища для військових цілей, ключовими статтями Першого додаткового протоколу 1977 року до Женевської конвенції та багатьма іншими. Наслідки цих дій є злочинами проти людяності відповідно до статті 7 Міжнародного кримінального суду, що стосується руйнування навколишнього середовища. Докторка Христина Дурбак зазначувала, що лише зміна ставлення міжнародної спільноти та об'єднання зусиль для допомоги Україні можуть зупинити цей руйнівний процес.

Генеральна директорка Нью-Йоркського офісу Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) Вівіан Оккаке (Vivian Okkake) звернула увагу на ризики, пов'язані з атомною енергетикою в зоні конфлікту, особливо з огляду на ситуацію на Запорізькій АЕС. Вона під-

креслила важливість міжнародного моніторингу для запобігання можливим ядерним катастрофам і зазначила, що генеральний директор МАГАТЕ Рафаель Маріано Гроссі запропонував Президенту України Володимир Зеленському програму допомоги, яка зазвичай надається країнам після стихійних лих та аварій. Така допомога надавалася Перу у 2022 році для очищення значних територій після розливу нафти, а також Туреччині та Сирії у 2023 році після землетрусу магнітудою 7,8. Перший етап допомоги Україні передбачав 2,7 млн євро, але у вересні 2024 року її обсяг був збільшений ще на 65 %. Нині вивчаються нові можливості підтримки України у разі ядерних катастроф, що можуть бути викликані військовими діями.

Голова Української Ради Миру Михайло Згуровський від імені українських недержавних організацій — Української Ради Миру та Ради з екологічної безпеки — звернувся до світової спільноти із закликом привертати увагу до масштабів руйнування навколишнього середовища в Україні, наслідки якого виходять далеко за межі країни й створюють серйозні екологічні, продовольчі та ядерні загрози для всього світу. Він підкреслив, що з початку війни у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022-му, понад 300 тисяч гектарів української землі було екологічно забруднено. Однією з найсерйозніших загроз стало замування понад 170 тисяч квадратних кілометрів української території, що становить близько 28% загальної площі країни. Замування не лише вивело з обігу значні площі орних земель, але й загрозило глобальну продовольчу кризу, особливо в країнах, що залежать від українського експорту зерна. Знищення понад 500 тисяч гектарів лісів і природоохоронних зон призвело до значної втрати біорізноманіття та підвищення викидів парникових газів, що негативно впливає на глобальну кліматичну стабільність. Підриви Каховської гідроелектростанції у 2023 році спричинив затоплення понад 100 тисяч гектарів земель, залишивши близько мільйона людей без доступу до питної води. Це створило загро-

Онлайн виступає Михайло ЗГУРОВСЬКИЙ

екологічна безпека Європи нерозривно пов'язана з її військовою безпекою. Досвід України та реєстрація завданої їй екологічної шкоди підтверджують це. Внаслідок військових дій природному середовищу країни завдано збитків на суму, що перевищує 71 млрд доларів США. Понад 10 тис. ракет було випущено по інфраструктурі, зокрема по енергетичних об'єктах та житлових будівлях. Тільки у жовтні 2024 року росіяни запустили 2 тис. дронів на ці об'єкти. Є численні докази знищення природи на окупованих територіях — від незаконного використання ґрунту до вивезен-

Директор Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP) доктор Джаміль Ахмад (Jamil Ahmad) висловився про роль ООН у моніторингу екологічних наслідків війни та наголосив на важливості оцінки цих збитків для планування відновлювальних дій. Останнім часом UNEP провела шість досліджень впливу військових конфліктів на навколишнє середовище у різних країнах світу, зокрема і в Україні. Доктор Джаміль Ахмад відзначив, що було проведено дослідження та опубліковано звіт про наслідки підриву дамби Каховської ГЕС. Також на конференції з відновлення України в Берліні (11-

ПАРТНЕРСТВО

Європа — Україні: підтримка ветеранів та всіх, хто постраждав од війни

В Європейському парламенті в Брюсселі відбувся Другий саміт «Партнерство і здоров'я ветеранів», який об'єднав понад 70 спікерів з України, ЄС та США. Основною метою саміту було об'єднання представників державних установ, міжнародних організацій, громадських ініціатив, бізнесу, медичних фахівців, ветеранів та їхніх родин для обговорення актуальних викликів і розроблення дієвих рішень у таких напрямках, як медична та психологічна реабілітація, підтримання ветеранського бізнесу, захист прав жінок у воєнний час та протидія інформаційній агресії.

Серед промовців на цьому саміті були Посол України при ЄС Всеволод Ченцов, представник генерального директорату з міжнародного партнерства Європарламенту Генрік Голлей, голова комісії з транскордонного співробітництва Європи та міжнародних відносин Крістіан Дебев, депутат Брюссельського парламенту Жонатан де Патуль, заступниця міністра у справах ветеранів із питань європейської інтеграції України Руслана Величко-Трифонюк, заступник міністра охорони здоров'я України Олександр Порхун, голова Української Ради Миру Михайло Згуровський, мер міста Фльорюс Мікаель Жакмен та інші учасники. У своїх виступах вони підкреслили важливість співпраці між громад-

ськими організаціями та державними структурами у формуванні політики підтримки ветеранів.

Міжнародне партнерство та підтримку України було визначено як один із ключових напрямів саміту. В умовах сучасної війни Україна потребує не лише військової та фінансової допомоги, а й значної соціальної підтримки для адаптації ветеранів та переселенців до нових умов життя. Учасники саміту наголошували на важливості об'єднання зусиль державних і громадських структур, а також міжнародних партнерів для побудови комплексної системи допомоги, що охоплює реабілітацію, медичну допомогу та соціальну підтримку.

Медична та психологічна реабілітація українських воїнів була ще одним важливим аспектом саміту. Учасники обговорювали інноваційні методи медичної реабілітації, йшлося про сучасні протези та технології відновлення фізичного та психічного здоров'я.

Підтримка та розвиток ветеранського бізнесу — ще одна тема обговорення. Створення можливостей для самореалізації ветеранів дає змогу їм знайти себе в нових економічних умовах і знову відчутти свою корисність у суспільстві. Учасники саміту поділилися успішними кейсами започаткування ветеранського бізнесу та обговорили механізми підтримки таких ініціатив на державному і міжнародному рівнях.

Окремо йшлося про роль жінки в умовах війни, що змушує українських жінок брати на себе відповідальність за добробут сімей, підтримувати близьких, волонтерити та нерідко безпосередньо ставати до лав ЗСУ. Учасники саміту обговорювали необхідність соціальної та психологічної підтримки для жінок, а також створення програм професійного розвитку й адаптації.

Інформаційна протидія російській пропаганді — ще один важливий напрям роботи саміту. В умовах гібридної війни дезінформація є потужною зброєю, спрямованою на маніпуляцію громадською думкою та підірив морального духу суспільства.

У своєму виступі голова Української Ради Миру Михайло Згуровський висловив особливу подяку Ігорю Вітеньку, громадянину Бельгії українського походження, члену Ради з екологічної безпеки в королівстві Бельгія, який організував надання гуманітарної допомоги Україні на суму понад 5 мільйонів євро. Завдяки його зусиллям українські лікарні отримали апарати ШВЛ, обладнання для гемодіалізу, операційне та реабілітаційне устаткування. Адресами допомоги стали, зокрема, Харківська, Донецька, Одеська, Миколаївська та Херсонська області. А після підтримки Каховської ГЕС прилеглим районам було надано 9 станцій во-

доочищення, що допомогло запобігти поширенню інфекційних захворювань.

За вагомих волонтерських внесок Українська Рада Миру нагородила Ігоря Вітеньку «Ордену миру I ступеня». А під час саміту видатним волонтерам, серед яких почесне місце посів Ігор Вітенько, було вручено спеціальну нагороду «Хрест Патріота України».

Саміт став платформою для обговорення питань реабілітації поранених українських військових, представлення нових технологій протезування та координації лікування українських воїнів у Європі. Участь європейських та американських компаній дала змогу започаткувати співпрацю для розвитку високотехнологічного протезування в Україні, а також домовитися про партнерство між благодійними організаціями, спрямованими на допомогу ветеранам.

Інф. «Світу»

Втома Європи

— це ніщо у порівнянні з тим, що переживають українці

У жовтні Берлінсько-Бранденбурзька академія наук разом з Європейським центром солідарності організувала конференцію «Відродження Європи». Наше видання вже писало про однойменний маніфест, який підписали низка урядовців, представників наукових установ і громадських організацій з України та всієї Європи. І от тепер конференція відбулась у символічному місці — на території Гданської верфі, де зародився легендарний рух «Солідарність». «Світ» звернувся до радника президента Берлінсько-Бранденбурзької академії наук Роланда Рьомхільдта з проханням детальніше розповісти про перебіг конференції.

— Пане Роланде, яку спільноту зібрав захід? Чи були в центрі уваги виклики, які виникають у контексті російської агресії проти України?

— Так, ці виклики були в центрі уваги конференції. Берлінсько-Бранденбурзька академія наук та її партнерські організації зібрали на заході групу науковців та представників громадянського суспільства з 14 європейських країн, а також членів-засновників спільноти Young Network TransEurope. Разом обговорили, як російська агресія та її наслідки кидають виклик і трансформують демократії в Європі, а також — як Україна та її су-

сіді можуть бути краще інтегровані в об'єднану Європу майбутнього. — Конференція започаткувала спільноту Young Network TransEurope (YNT), яка має на меті об'єднати молодих науковців, щоб доносити свої ідеї до громадськості, а також ініціювати мультидисциплінарні проекти. Хто приєднався до цієї спільноти? Які завдання ставить перед собою YNT на цьому етапі?

— Ця спільнота дуже різноманітна. YNT охоплює усі види дисциплін, від архітектури та історії мистецтв до права, економіки, хімії й біології. Окрім українців, котрі працюють як в Україні, так і за кордоном, в YNT є німці, угорці, румуни та поляки, які працюють в університетах та до-

слідницьких інститутах по всій Європі. Ми сподіваємося охопити багато більше європейських країн під час раунду відбору наступного року.

Нинішня мета — розробити перші міждисциплінарні проекти, які стосуються викликів свободі, демократії та процвітання в Європі в контексті війни росії проти України. Найперший проект — це публікація підсумків конференції, зокрема ідей, які обговорювали учасники YNT.

— Так, протягом двох днів конференції учасники YNT ділилися своїми ідеями та баченнями на теми свободи, демократії та процвітання. Які ключові меседжі ви б виділили?

— Один з учасників висловив ідею — ми повинні бути сміливими, але водночас реалістичними. Вважаю, що це дуже влучний підсумок. Після першого етапу енергійної підтримки України дедалі більше людей тепер усвідомлюють, що нам потрібна наполегливість і дуже довгострокові перспективи, щоб справді перемогти й змінити щось на краще. Нам потрібні фундаментальні зміни в тому, як ми визначаємо Європу, її центральний ландшафт і тих, хто до нього належить. Ви можете мати гарні ідеї, але вони не допоможуть, якщо ви не знаєте, як їх реалізувати. Нам потрібен новий потенціал, що базується на автрах, ідеях і перспективах. Ми повинні дивитися вперед на наступні 5, 10 або навіть 20 років, коли думаємо про майбутнє. — Не секрет, що в багатьох європейських країнах спостерігається втома від питання України, чим користуються деякі політики-популісти. Як ви вважаєте, чи достатньо сьогодні чути голос підтримки європейських інтелектуалів, які є прихильниками України як частини великого «європейського проекту»?

— Однозначно ні. Нам потрібна наполегливість, ще більше витривалості, щоб справді рухатися до Європи, яка не буде менш вільною, демократичною та успішною. Після 24 лютого 2022 року багато хто усвідомив, що, наприклад, у Німеччині ми все ж таки недостатньо прислухалися до занепокоєння щодо агресивної політики росії. І багато людей чогось таки навчилися з того часу. Але псевдоексперти та пропагандисти все ж знаходять свою аудиторію після більш ніж 2,5 року повномасштабної війни та втоми, що посилюється з огляду на безліч глобальних криз.

Але хіба цю втому порівняєш з тим, що переживають люди в Україні, борючись за свободу всіх нас? Одна з наших цілей — надати можливість висловити думку тим, хто має інноваційні та конструктивні ідеї. Сподіваємося, що це внесок (один із багатьох необхідних), який має значення для нашого континенту.

Нам потрібно продовжувати боротися за різні погляди на так звану Східну Європу, яка насправді є ядром Європи. Ми повинні залишатись почутими, щоб було захищено академічну свободу, зрештою — свободу взагалі. Ми повинні інвестувати ще багато років, бо інакше ті, хто не хоче єдиної та мирної Європи, значно посилять свої позиції. Я вдячний нашим друзям в Україні та в інших країнах за те, що вони постійно нагадують нам про це та наполягають на змінах. Будь ласка, продовжуйте, у вас є багато союзників, якщо навіть іноді їх не всі чувають. Якщо ми об'єднаємося, то зможемо переконати і тих, хто сумнівається.

Розпитував Дмитро ШУЛКІН

Олеся ДЯЧУК

Жіночий рух, суспільна єдність і вища освіта

Історичний досвід для нинішньої України

8 грудня 1884 року в Австро-Угорщині, у коронному краї Королівство Галиції й Лодомерії (або ж Галичини та Володимирії), у Станіславі (Станіславові) — теперішньому Івано-Франківську — відбулися перші загальні збори «Товариства руських женщин» (з 1922 року — «Товариство українських жінок»). За оцінкою більшої частини дослідників, саме ця подія поклала початок українському жіночому рухові. Тож цілком слушним є підтримане учасницями й учасниками Феміністичного форуму, що відбувся у Києві 9 квітня 2024 року, звернення до Президента України про оголошення 8 грудня Днем українського жіночого руху.

Наталія КОБРИНСЬКА.
Фотографія 1880-х років

Олена ПЧІЛКА.
Фотографія 1880-х років

Ініціаторкою створення «Товариства руських женщин» стала літераторка Наталія Кобринська. Голова Світової федерації українських жіночих організацій (1948–1956) Олена Кислевська, характеризуючи «піонерку й першу провідницю українського жіночого руху», назвала її «великою українською національною й культурною діячкою».

Водночас не будемо забувати, що визначальну роль у започаткуванні інституціоналізованого українського жіночого руху відіграв Іван Франко, який поінформовав про перші жіночі організаційні збори 7 жовтня 1884 року, присвятивши їм передову статтю в газеті «Діло» й там же помістив ухвалений статут Товариства. А надалі — висвітлив перебіг і підсумки установчих зборів від 8 грудня 1884 року, подавши докладний звіт про цю подію та відредагований ним текст програмної промови Наталії Кобринської.

Весна і літо 1885 року ознаменувалися вагомими здобутками Товариства. Стрімко втілювалася в

життя ідея освіти для широких кіл жіноцтва, у селах і містечках Галичини поставали читальні, безплатні «визичальні книжок», навіть приватні школи для навчання української мови. А 2 вересня 1885 року управа Товариства (виділ) схвалила видання Альманаху. На цьому рішенні наполягла Наталія Кобринська, яка, за відсутності шкільництва, найбільш ефективним засобом розвитку вважала літературу.

Книжка «Перший вінок, Жіночий Альманах, виданий коштом і заходом Наталії Кобринської і Олени Пчілки» побачила світ у Львові в червні 1887 року. У передньому слові до «Першого вінка» Наталія Кобринська зазначила, що «...се перший у нас голос, піднесений в справі жіночого питання».

Поява Альманаху була важливим кроком і до становлення цілісної української «суспільності». Ретельний огляд колізій, що виникали під час спроб започаткувати спільні видавничі проекти

й взагалі під час особистих зустрічей представників різних «займанщин» (Наддніпрянської України, Галичини, Буковини) здійснила у своїй книжці «Смолоскип у темряві» письменниця і дослідниця жіночого руху Ірена Книш. Жіночий Альманах став першим прикладом вдалої взаємодії. Наталія Кобринська сформулювала це так: «Важний ще лишається нам до піднесення факт, що перший раз виступаємо разом з нашими старшими сестрами українками в імені нашої національної єдності на ниві загальних справ і спільного всім жінкам питання» [Перший вінок (1887), с. 3].

«Галицьку» частину публікацій спочатку відредагувала Наталія Кобринська, «наддніпрянську» — Олена Пчілка, яка спеціально для Альманаху написала повість (насправді, радше роман) «Товаришки». Остаточну редакцію «Першого вінка» в цілому здійснив Іван Франко. Наддніпрянську Україну, окрім Олени Пчілки, в Аль-

манасі представляли віршами та художньою прозою Ганна Барвінок, Дніпрова Чайка, Леся Українка, Людмила Старіцька (у шлюбі Старіцька-Черняхівська).

З дванадцяти авторок-галичанок три представили вельми цікаві й фахові розвідки в царині «наук про культуру». Йдеться про яскраві й ґрунтовні праці Софії Окуневської-Морачевської «Родинна неволя жінок в піснях і обрядах весільних» (майбутня визначна лікарка, укладачка словника української медичної термінології, виступила в Альманаху ще й оповіданням «Пісок! Пісок!»), Катерини Довбенчук «Дівка й княгиня, народні обичаї з Косівщини» та дружини Івана Франка Ольги (до шлюбу Хоружинської) «Карпатські бойки і їх родинне життя».

Поділяю думку, що для розвитку українського жіночого руху особливу цінність мають чотири з-поміж опублікованих у книжці творів, написаних Наталією Кобринською: «Про рух жіночий в новітніх часах», «Руське жіноцтво в Галичині в наших часах», «Заміжня жінка середньої верстви» і «Про первісну ціль Товариства руських жінок в Станіславові». Усі чотири праці належать до сфери міждисциплінарних соціальних досліджень і до освітньо-наукової літератури.

У четвертій з названих статей Кобринська торкається «базового поняття» про вищу освіту (для жінок Галичини): «Виспі студії, то дорога перед нами цілком заперта і мусимо вдовольнитися знанням, котре навіть не вирівнує мужеским середнім школам». А тим жінкам, «...котрі бажать ширшого знання, лишається лиш оден однісенський спосіб — читання книжок» [Перший вінок (1887), с. 457].

Хто ж має здійснювати відбір книжок, призначених для жіночої самоосвіти? На думку Кобринської, немає нічого природнішого, як узяти справу добору й постачання книжок у свої руки самим жінкам, об'єднаним у товариство.

Отже, на першому етапі розвитку жіночого руху в Галичині йшлося про вищу жіночу самоосвіту за допомогою літератури, організаційно інституціоналізовану шляхом створення жіночого товариства. Цей шлях розв'язання проблеми розцінювався як один із перспективних і для всього розділеного між імперіями українського суспільства — «суспільності».

Наступними елементами внеску до розвитку українського жіночого руху стали: публікація нових феміністичних творів у галицькій періодиці; практика петицій і відозв про жіночі права (зокрема про право жінок на здобуття повноцінної вищої освіти у межах країни) до австрійського парламенту та галицького сейму; проведення першого жіночого віча в Стрию 1 вересня 1891 року; вихід альтернативного видання «Жіноча бібліотека» у збірниках «Наша доля» (Стрий, 1893; Львів, 1895, 1896); реалізація вже у ХХ столітті (1912) перекладного проекту «Жіноча бібліотека». Розгортався, нарощував потужність глобальний український жіночий рух.

Тож, зважаючи на історичний досвід і на сьогоденню неопізнану роль українських жінок у всіх сферах життя країни та підтримуючи звернення Феміністичного форуму, долучаю і свій голос за те, щоб 8 грудня став Днем українського жіночого руху.

Юрій ЧЕРНЕЦЬКИЙ,
доктор соціологічних наук,
кандидат економічних наук

КОНКУРС

Конкурс на заміщення посад директорів наукових установ Національної академії наук України

Національна академія наук України відповідно до свого Статуту та Методичних рекомендацій щодо особливостей обрання керівника державної наукової установи, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998 «Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової установи», оголошує конкурс на заміщення посад директорів таких наукових установ Національної академії наук України:

по Відділенню механіки і машинознавства НАН України —

Інституту транспортних систем і технологій Національної академії наук України;

по Відділенню економіки НАН України —

Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України.

З умовами конкурсу можна ознайомитися на офіційному сайті Національної академії наук України.

Приймання документів претендентів здійснюється відповідними відділеннями Національної академії наук України до 24 грудня 2024 року.

У разі поштового відправлення датою подання документів вважається та, що зазначена на поштовому штемпелі.

Документи, подані претендентами після закінчення встановленого строку, не розглядаються.

Дату проведення виборів директорів зазначених наукових установ буде визначено після завершення приймання документів і повідомлено на офіційних сайтах цих установ.

**Президія
Національної академії
наук України**

Триває передплата на 2025 рік

Передплатний індекс 40744
в усіх відділеннях зв'язку

Вартість передплати:
на місяць — 60 грн.
на квартал — 180 грн.
на пів року — 360 грн.
на рік — 720 грн.
Вартість приймання передплати — 20 грн.

Нас можна передплатити й онлайн: <https://peredplata.ukrposhta.ua>

Відкрийте свій СВІТ